

Hur används barnlitteratur i klassrummet?

En undersökning av barnlitteraturens
pedagogiska roll i skolundervisningen

Ylva Nyström och Camilla Rosenblad

Stockholms Universitet Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot
språk och språkutveckling (USOS)

Examensarbete 15 hp

Examensämne Hur används barnlitteratur i klassrummet?

Språk och språkutveckling (61-90 hp)

Höstterminen 2009

Examinator: Peter af Trampe

Stockholms
universitet

Hur används barnlitteratur i klassrummet?

En undersökning av barnlitteraturens pedagogiska roll i skolundervisningen

Ylva Nyström och Camilla Rosenblad

Illustration av Sven Nordqvist

Förord

Vårt samarbete har under arbetets gång fungerat mycket bra och vi har genomfört vår uppsats tillsammans, dock med viss uppdelning. Vi har stundtals sökt efter relevant litteratur samt ibland skrivit olika delar var för sig. Under hela arbetets gång har vi gemensamt gått igenom det skrivna materialet.

Vi vill främst tacka våra underbara barn som tålmodigt fått utstå diverse ”påhopp” från sina mammor under arbetet med denna uppsats. Vi lovar att kompensera det dåliga uppförandet!

Ett tack vill vi ge till de lärare som hjälpt oss i vårt arbete och svarat på enkäten samt till de bibliotekarier som ställt upp på intervjuerna.

Vi vill också tacka våra familjer för stöd samt framföra ett stort TACK till vår handledare Per Mårtenson som hjälpt oss strukturera vårt arbete.

Sist men inte minst vill vi återigen tacka den fenomenale barnboksförfattaren Sven Nordqvist för ”lånet” av illustrationen (en bild säger mer än tusen ord).

Camilla Rosenblad och Ylva Nyström

Ja, störst av allting som vi har
är orden här på jorden.
Ett ynka pynka J blir kvar
av JORDEN utan ORDEN.

Lotta Olsson, Ur Zucchini till en tax.

Sammanfattning

Syftet med vår undersökning har varit att studera hur lärare använder sig av barnlitteratur i sin undervisning. Kursplanen i svenska har idag inga tydliga riktlinjer när det gäller valet av barnlitteratur som skall studeras i undervisningen. Det är upp till läraren att bestämma vad som skall läsas, vilket medför att läskulturen kan variera mellan klasser och skolor överlag. Läraren bör vara insatt och intresserad av barnlitteratur, vilket vi kopplar till vår hypotes, som lyder: är det lärarens personliga intresse och kunskap som styr valet av barnlitteratur i klassrummet?

Vi har valt att genomföra vår studie i två olika kommuner utanför Stockholm. Undersökningen innebar att studera om ett samarbete fanns mellan lärare i årskurs 1 och biblioteken i kommunerna. Utifrån vårt urval valde vi att rikta oss till samtliga lärare i årskurs 1 med en enkät bestående av kvantitativa och kvalitativa frågor. Efter genomgång av enkätsvaren har vi noterat att samarbete fanns mellan lärarna och biblioteken, varpå vi bestämde oss för att genomföra strukturerade intervjuer med de lokala barnbibliotekarierna. Med vår studie har vi noterat att samtliga lärare använder sig av barnlitteratur i sin undervisning främst i språkutvecklande och intresseskapande syfte.

Vi har dessutom uppmärksammat att högläsning förekommer i samtliga klassrum. Tidigare forskning och referenslitteratur i ämnet framhåller vikten av högläsning för att främja barns språk-, läs- och skrivutveckling. Vi har funnit att lärarna till stor del använder sig av biblioteken i sin undervisning.

I vår teoretiska bakgrund har vi bland annat använt oss av forskningslitteratur som behandlat barnlitteratur utifrån ett historiskt och modernt perspektiv. Vi anser att vi med denna studie har fått svar på våra frågeställningar. Slutsatsen av vår undersökning är att barnlitteraturen har en plats i dagens klassrum, vilket vi finner glädjande.

Nyckelord

Barnlitteratur, högläsning, boksamtal, språkutveckling, läsutveckling, läsintresse, läsning, bibliotek, litteraturpedagogik, litteraturhistoria.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	6
2. Syfte, frågeställningar och hypotes	7
2.1 Syfte	7
2.2 Frågeställningar och hypotes	7
3. Teoretisk bakgrund	8
3.1 Historisk bakgrund	8
3.1.1 Barnlitteratur i den svenska skolan	8
3.1.2 Vad är barnlitteratur	9
3.1.3 Den moderna barnlitteraturen	10
3.1.4 Barnlitteratur i undervisningen	11
3.2 Språkutveckling	11
3.2.1 Barns tidiga språkutveckling	11
3.2.2 Läs- och skrivutveckling	12
3.2.3 Läsintresse	12
3.2.4 Högläsning	13
3.2.5 Litteraturpedagogiska metoder	14
3.2.6 Bibliotek	14
4. Material och metod	15
4.1 Val av metod	15
4.2 Urval	16
4.2.1 Urval av enkät	16
4.2.2 Urval av intervju	16
4.2.3 Enkäter	16
4.2.4 Intervjuer	17
4.3 Genomförande och bearbetning av enkät	17
4.4 Genomförande och bearbetning av intervju	18
4.5 Bortfall	18
4.6 Validitet och reliabilitet	18
4.7 Etik	19

5. Resultat	20
5.1 Redovisning av enkät	20
5.2 Redovisning av intervjuer	28
5.3 Analys av enkät	31
5.4 Analys av intervju	31
6. Diskussion	32
6.1 Metoddiskussion	32
6.2 Resultatdiskussion	33
6.3 Förslag på vidare forskning	35

Referenser

Bilagor

1. Inledning

Vi ser oss själva som s.k. barfotaforskare. Det innebär att vi inte är några experter inom ämnet utan har ett starkt intresse och en nyfikenhet som driver oss. Mattsson (2001) förklarar det på följande sätt:

I avsaknad av skor är han eller hon en jordnära person som är ovanligt känslig för hur det faktiskt står till här i världen. Den som vandrar på jorden utan skor märker omedelbart om han eller hon trampar på något eller någon (s. 64).

Vi är båda uppväxta med högläsning i hemmet och med besök på olika bibliotek, vilket innebär att böcker finns som en naturlig del i våra liv. Våra egna barn har naturligtvis väckt intresset för barnlitteratur, där vi läst allt från traditionella författare som Astrid Lindgren, Gunilla Bergström, Olof och Lena Landström till mer moderna författare som t.ex. Pia Lindenbaum. Utöver vårt ”personliga” intresse var det kursen i barnlitteratur på Stockholms Universitet, som inspirerade oss och gav mersmak i ämnet. Där fick vi insikt i hur viktigt det är att läsa och samtala med barn kring det lästa för att utveckla barns språkutveckling. Dessutom fick vi tillfälle att läsa ett brett utbud av barnlitteratur med dess varierade genrer, som vi annars kanske skulle ha gått miste om. Med kursens litteraturlista i vår hand insåg vi bibliotekens sagolika källa till inspiration och vi konstaterade ännu en gång vilken fantastisk guldgruva biblioteken är!

I läroplanen formuleras ett av skolans viktiga uppdrag så här: ”Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga” (Lpo94, s. 5). I yrkesrollen som lärare är det betydelsefullt att ha goda kunskaper om barns språkutveckling samt barns läs- och skrivinläring. Som lärare är det viktigt att kunna hantera olika metoder för att kunna individanpassa undervisningen (Myrberg, 2003). Barns språkutveckling främjas om de tidigt får möta barnlitteratur i olika situationer och att som vuxen föra samtal kring det lästa tillsammans med barnen, vilket Svensson (1995) betonar. Läsning och skrivning är beroende av varandra. Dessa färdigheter utvecklas utifrån språkutvecklingen, påtalar Frost (2002).

Finns det ett klart syfte med hur lärare arbetar kring barnlitteratur? Förekommer ett samarbete mellan lärare i årskurs 1 och skolbiblioteken/lokala biblioteken? En annan viktig aspekt är hur böckerna är placerade; är de lättåtkomliga för barnen och bjuder de in till läsning? Här är våra frågor många och vi önskar få dessa frågor besvarade i och med detta arbete.

1.1 Bakgrund

Den allmänna debatten kring barnlitteratur i media framhäver betydelsen av att läsa, vilket även forskare, som Mats Myrberg (2003), konstaterar då barns språk utvecklas och påverkas av barnlitteratur.

”Det kommer gång på gång rapporter som visar att språkinläring och läsning är oerhört viktigt för inläring i alla ämnen”, säger Birgitta Modigh, sakkunnig på Kulturrådet (SvD 5/5-09). Trots detta har det visat sig att upp till var femte elev saknar både skolbibliotek och boksamling. Undersökningar visar att var tredje elev saknar skolbibliotek. Kulturrådets undersökning av skolbiblioteken är en totalundersökning och inkluderar 6078 grundskolor och gymnasieskolor i Sverige (Statens Kulturråd, 2009).

Med stöd från Kulturrådet gjordes en undersökning gällande kultur- och mediavanor i åldern 3-8 år 2002/2003, av företaget Media mätning i Skandinavien (MMS). Barnbarometern visade följande:

- 74 % av barnen tittade i en bok varje dag, som inte var en läxbok.
- Barn tillbringar mest tid framför TV, DVD och video.
- 88 % av barnen hade tillgång till en dator i hemmet.
- En genomsnittsvecka spelade 65 % av barnen olika datorspel.
- Under 2008 var 50 % av alla bokutlån på svenska folkbibliotek, barn- och ungdomslitteratur.
Folkbiblioteksstatistiken ingår i Sveriges officiella statistik (SOS) (www.kulturradet.se).
- Barnlitteraturen står för 10 % av den totala årliga utgivningen av all litteratur i Sverige och har dessutom ökat under hela 2000-talet, enligt Svenska Barnboksinstitutet.
- 2008 utkom i Sverige 1821 barn- och ungdomsböcker.

För att främja barnlitteraturen i Sverige bildades Svenska Barnboksinstitutet 1965. På Svenska barnboksinstitutets hemsida presenteras ett fyrtiotal olika priser och belöningar inom barnlitteratur och barnkulturområdet. Astrid Lindgrenpriset instiftades 1967 av Rabén och Sjögren i samband med att författarinnan fyllde 60 år. Priset delas årligen ut till en svensk författare och i år tilldelas Lena och Olof Landström priset ”för förtjänstfullt författarskap inom barn- och ungdomslitteraturen” (SvD 14/11 2009). Augustpriset, uppkallat efter August Strindberg, instiftades 1989 av svenska förläggareföreningen. Syftet med Augustpriset är att belöna och uppmärksamma en svenskspråkig barn- och ungdomsbok utgiven befintligt år. Bokjuryn, som initierades 1997, är ett samarbete mellan barnboks förlag, bibliotek samt olika organisationer. Dess syfte är att uppmuntra barn och ungas läsning, samt att visa respekt för barns egna bokval (www.sbi.se).

För att främja god barn- och ungdomslitteratur grundades Svenska barnboksakademien den 26 maj 1989. De 18 stolarna innehas av både författare och illustratörer, som väljs på fem år. Hedersledamot är Lennart Hellsing, som för övrigt har fyllt 90 år i år och samtidigt firar drygt 65 år som författare. Den 14 december i år bildas Lennart Hellsing sällskapet på Svenska barnboksinstitutet (www.barnboksakademien.com).

2. Syfte, frågeställningar och hypotes

2.1 Syfte

Syftet med vår undersökning är att få kunskap om och insikt i hur lärare använder sig av barnlitteratur i sin undervisning samt i vilket syfte läraren använder sig av barnlitteratur i den pedagogiska verksamheten. Vi vill även undersöka hur samarbetet mellan lärare och skolbibliotek/lokala bibliotek fungerar.

2.2 Frågeställningar

De frågeställningar som bildar utgångspunkt för vårt arbete kan formuleras på följande sätt:

- I vilken utsträckning och i vilket syfte används barnlitteratur i klassrummet?
- Vilka möjligheter har läraren att på olika sätt integrera barnlitteraturen i undervisningen?
- Finns ett samarbete mellan skola och bibliotek?

En hypotes som vi anser viktig att pröva är att det är den enskilda lärarens personliga intresse och kunskap som styr valet av barnlitteratur och litteraturpedagogik i klassrummet.

3. Teoretisk bakgrund

3.1 Historisk bakgrund

Bildningstänkandet har sina rötter i antikens Grekland. Syftet var att skapa en harmonisk och fri människa som kunde medverka i det offentliga livet. Genom utbildning skulle den fria människan utvecklas (Lindensjö & Lundgren, 2006).

Under 1500-talet framträdde två stora pedagogiska strömningar i Europa. Den ena strömningen företrädde av Rabelais, fransk läkare och författare. Rabelais publicerade år 1530 en följd av texter gällande utbildning. Rabelais representerade en starkt individualistiskt inriktad tanke. Skolan som bildningsmiljö omfattades av att utveckla studiet av litteraturen, konsten och vetenskapen. Den andra strömningen företrädde av Erasmus, som såg studiet av den klassiska antiken som primär. Det handlade om att underordna sig kunskap och texter. Litteraturen blev således grunden för all undervisning (Lindensjö & Lundgren, 2006).

3.1.1 Barnlitteraturen i den svenska skolan

Den svenska folkskolan bildades 1842. Vid den tiden var läsning och undervisning något som kyrkan hade totalt inflytande över. För att uppskatta läskunnigheten bland folket införde kyrkan husförhör runt om i Sverige (Amborn & Hansson, 1998). Skolan blir därefter en miljö för moralisk fostran, där de religiösa ämnena som tidigare format undervisningen successivt tonas ned. Utifrån detta organiseras ett skolsystem, där lärande om kunskap blir viktigt.

Enligt Lindensjö & Lundgren (2006) sker en förändring under 1900-talet. Med upplysningens övergång in i moderniteten uppstår ett nytt sätt att tänka kring skola, lärande och pedagogik. Ellen Key ger uttryck åt det nya tänkandet. I sin bok, *1900*, kallar hon det nya århundradet för "Barnets århundrade". Svenska konstnärer som Selma Lagerlöf och Bruno Liljefors framställer läroböcker och vackra skolplanscher. Selma Lagerlöf tillfrågades av Sveriges allmänna folkskolelärares förening om att skriva en ny läsebok. Författarinnans önskemål innebar att enbart skriva om Sveriges geografi på ett lättsamt sätt, vilket resulterade i *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, som utkom 1906. Barnen tog den till sig medan åtskilliga lärare ansåg att den var för underhållande (Ekström & Isaksson, 1997).

Skönlitteraturen nämns för första gången i en undervisningsplan 1955. Genom skönlitteraturen skulle, som Amborn & Hansson (1998) framhåller, eleverna få lära sig vad som är litterärt värdefullt. Barnlitteraturen ska även ge barnen lust och inspiration till att läsa mer och den ska samtidigt vara riktad till eleverna. I samband med detta blir den fria läsningen påtaglig, och troligen introducerades den s.k. bänkboken vid samma tidpunkt.

Grundskolan blir obligatorisk 1962 för alla barn upp till klass nio. I och med detta tillkommer läroplan Lgr-62. Denna läroplan framhåller att skönlitteraturen bör stimulera till läslust samt väcka intresse för litteratur i undervisningen. 1969 kom ytterligare en läroplan, Lgr-69, där synen på svenskämnet och skönlitteraturen i undervisningen inte poängteras på samma sätt. Skönlitteraturen får återigen en central plats i kursplanen med Lgr-80. 1988 utkom ytterligare en ny kursplan i svenska där skönlitteraturen åter dominerar undervisningen i svenska, framhåller Amborn & Hansson (1998).

En del av tidsandan på 1970-talet var decentralisering, vilket innebar att lokala behov fick större utrymme. I och med avregleringen och kommunaliseringen 1991 tillkom skolpengen och friskolereformen. Detta innebar en valfrihet för barn och föräldrar vid val av skola.

Enligt dagens läroplan, Lpo 94, framhålls att ett av skolans mål att sträva emot är att varje elev "utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk" (Lpo 94, s. 9).

Skolverkets kursplan i Svenska för grundskolan har som mål att eleven ska ha lust att lära genom att läsa litteratur och utveckla sin fantasi. Det framgår även att eleven ska utveckla sin förmåga att i samtal yttra sina egna känslor och tankar kring en text tillsammans med andra. Eleven ska dessutom utveckla sin förmåga att tolka, läsa, förstå och uppleva texter av olika genrer. Utformningen av läroplanen innebär att läraren själv kan tolka och arbeta enligt egna önskemål. Det framgår inte tydligt på vilket sätt eleven ska utvecklas och om litteratur är en bidragande faktor till att nå de utsatta målen.

3.1.2 Vad är barnlitteratur?

Barnlitteratur är, enligt Maria Nikolajeva, "litteratur skriven, publicerad, marknadsförd och behandlad av experter med barn som dess huvudsakliga publik" (2004, s. 15).

Sagan som fenomen har funnits under lång tid och kanske lika länge som människan har funnits. De äldsta omtalade folksagorna kommer från Babylonien, Assyrien och Egypten. *Tusen och en natt* är den äldsta sagosamlingen, vilken tillkom i Egypten på 1300-talet. Sagan kom att bli mer av barnens litteratur först i och med romantiken (Kåreland, 1994). Den tidiga barnlitteraturen var formad utifrån religiösa och pedagogiska ideal. I och med romantiken, som uppstod i slutet av 1700-talet, förändrades synen ytterligare på barnet. Romantikerna tog till viss del avstånd från tanken på att barnlitteraturen endast skulle roa; den hade även ett undervisande syfte. Barnet och folksagan ansågs representera själva folksjälen, nämligen det enkla och ursprungliga, och fann därmed ett samband mellan sagor och barn (Nettervik, 2002).

1884 kom Ellen Key med sitt moderna uttalande: "Gif barnen böcker i stället för läseböcker!" Key var kritisk till dåtidens läsebok, *Läsebok för folkskolan*, som utkom 1868. Läseboken ansågs för blek och utan högre litterär kvalitet. Under 1890-talet och perioden kring sekelskiftet inleddes den första stora guldepoken för barnlitteraturen i vårt land. Illustratörerna John Bauer och Jenny Nyström skapade vackra och konstnärligt framstående sagor och berättelser på ett helt nytt sätt, menar Hallberg (1993). De svenska bilderbokskonstnärerna Ivar Arosenius och Elsa Beskow skapade flertalet böcker, som även i dag betraktas som levande klassiker. Beskow debuterade 1897 med *Sagan om den lilla, lilla gumman*. "Elsa Beskows värld är trygghetens och lekens – ett ständigt omhuldat bokparadis" (Hallberg, 1993, s. 134). Beskow var utbildad teckningslärare och mor till sex söner. Hennes detaljerade naturbeskrivningar är något som än idag inspirerar oss (Ekström & Isaksson, 1997).

Barnlitteratur har, till skillnad från den allmänna litteraturen, haft som syfte att undervisa och att uppfostra. Det pedagogiska perspektivet är en del av barnlitteraturens estetik. Den har också gemensamma drag med vuxenlitteraturen: den vill återspegla vår egen verklighet, direkt eller indirekt. Barnlitteraturen vill även förmedla olika ideologiska budskap; dessutom påverkar barnlitteraturen våra känslor och vår egen fantasi, understryker Nikolajeva (2004).

I början av 1900-talet diskuterades det en hel del om att barn och ungdomar inte var i behov av s.k. barnlitteratur, då det fanns författare som Dante, Goethe och Shakespeare. ”Vi möter här ungefär samma bildningssynpunkt: barn skall läsa böcker så att de lär sig att läsa böcker, ty bildade människor läser böcker” (Hellsing, 1999, s.72).

Vad gör en bok till en barnbok? Hellsing (1999) anser att författare redan i ett tidigt skede måste få klart för sig vilken ålderskategori boken vänder sig till och kunna anpassa språket därefter. Detta kräver att författaren har stor kunskap för att inte språket ska bli för fattigt. Hellsing betonar att kravet på konstnärlighet inte får vara lägre för en barnbok än för en vuxenbok och att det är betydligt svårare att skriva ett enkelt konstnärligt språk än tvärtom.

3.1.3 Den moderna barnlitteraturen

1945 blev ett genombrottsår för den moderna svenska barnboken. Efter ransoneringsperioden under andra världskriget ökar välståndet i landet med bl.a. större barnkullar och ett ökat samhällsstöd för barnkultur, påpekar Svenska Barnboksinstitutet och Statens Kulturråd (1987). Astrid Lindgren deltar 1945 i Rabén & Sjögrens tävling som rör flickböcker. Astrid Lindgren vinner första pris med *Pippi Långstrump*. Den första boken om *Pippi Långstrump* publiceras och året därpå vinner hon Svenska Dagbladets litteraturpris. Pippi Långstrump kommer att bli en av världens mest kända barnboksfigurer. Det är barnets perspektiv och barnets språk som står i fokus; vuxenvärldens värderingar underkänns av Astrid Lindgren i *Pippi Långstrump*. Här är det den annorlunda flickan med det konstiga namnet som står i centrum. Hon ifrågasätter de vuxnas syn på barn och uppfostran och väcker barns lust för lek. ”Det berättartekniska greppet är Pippis drastiska humor och bristande insikt i småborgerlighetens konventioner”(Hallberg, 1993, s. 134).

Lennart Hellsing debuterade även han 1945. Hellsings debutbok hette *Katten blåser i silverhorn*, en bok på vers. Hellsing ville med sina verser ”ge barn glädje och tillförsikt” (Kåreland, 1994, s. 64).

Under 1950-talet debuterade några andra av Sveriges främsta barnboksförfattare, som Maria Gripe, Inger och Lasse Sandberg samt Gunnel Linde. Den samtidsorienterade skönlitteraturen kom att dominera barnboksmarknaden under 1960- och 70-talet. Som Nettervik (2002) påpekar var det dagisbarn, höghusbarn, skilsmässobarn, nyckelbarn, barn i familjer med problem samt barn med invandrabakgrund som förekom bland dåtidens huvudpersoner.

Nikolajeva (2004) påtalar att intresset för kön och genus i barnlitteraturen väcktes under 1960- och 70-talet. Vid den perioden förelåg en inriktning mot sociohistorisk syn på litteratur. Tidiga studier av barnböcker ur ett genusperspektiv nöjde sig med en beskrivning av könsroller, det vill säga litteraturens sätt att skildra män och kvinnor, pojkar och flickor, och även dessa gestalters förhållande till verkligheten.

Den moderna bilderbokens födelse räknas till 1960-talet. Bilderboken från denna tid utgår från det lilla barnets perspektiv. Det är berättelser som skildrar olika situationer och känslor utifrån händelser i barnets vardag. *Lilla Anna* och *Lilla spöket Laban* av Inger och Lasse Sandberg, Inga Borgs böcker om *Plupp* samt Astrid Lindgrens böcker med Ilon Wikland som illustratör, är några av de bilderböcker som utkom under denna period. *Alfons Åberg* skapas av Gunilla Bergström i början av 70-talet. Hallberg (1993) pekar på några tydliga exempel som illustreras i

bilderböckerna från denna period; bilderna visar på ilska, avundsjuka mellan syskon, skilsmässor samt barnets vardag på daghemmet.

Under 1980- och 90-talet är bilderboken den genre vars utveckling följts med särskilt stort intresse. Detta har bland annat sin förklaring i en större medvetenhet om samspelet mellan text och bild och om bildens olika uttrycksmedel. Den moderna bilderboken är många gånger dubbelbottnad och har en stor komplexitet i både text och bild, vilket gör att den ofta inte bara riktar sig till förskolebarn utan går betydligt högre upp i åldrarna, framhåller Kåreland (1994).

3.1.4 Barnlitteratur i undervisningen

Som pedagogiskt hjälpmedel har barnlitteraturen en oerhört viktig uppgift. Skolan och läraren måste ta ett ansvar och inse vilka enastående möjligheter litteraturundervisningen kan erbjuda elever idag, om de får tillfälle och möjlighet att samtala kring olika texter och dess innehåll, framhåller Schmidl (2008). Läraren spelar i dessa situationer en betydande roll, både som inspiratör och vägledare, men också för att finnas tillgänglig för att svara på elevernas eventuella frågor.

Rosenblatt (2002) poängterar att läraren måste upptäcka och notera när barnet är redo för att introduceras för texter. Läsningens utmaning kräver att barnet har uppnått den fysiska och intellektuella nivå som krävs. Vidare betonar Rosenblatt att lärare bör ha en bred kunskap om olika genrer inom litteraturen för att stötta och kunna ge sina elever anpassad litteratur. Detta kan i många fall kopplas till vikten av att ha ett bra och fungerande skolbibliotek.

3.2 Språkutveckling

3.2.1 Barns tidiga språkutveckling

Barn föds in i en familj och i en kultur där olika normer och regler har betydelse för barnets framtida utveckling. Det sociokulturella arvet har stor betydelse och formar även det lilla barnet. Bjar & Liberg (2003) framhåller att det lilla barnet utvecklar sitt språk i interaktion med sin omgivning. I samvaro med andra människor lär vi av varandra eftersom kunskap i lika hög grad är en intellektuell som en social företeelse, menar Mattsson (2001).

Den grundläggande grammatiska kunskapen samt uttalet utvecklas tidigt, redan i förskoleåldern. Ordförrådet utvecklas hela livet, vilket betyder att språkutvecklingen skall uppfattas som en öppen process som inte har någon direkt slutpunkt. Bjar & Liberg (2003) understryker att språket är ett viktigt redskap för att förstå vår omvärld, söka information, reflektera och utveckla vårt tänkande.

Bjar & Liberg (2003) anser vidare att barn som tidigt har fått lyssna till sagor och böcker tillsammans med en vuxen blir utrustade med en inre trygghet och glädje. Föräldrars högläsning har stor betydelse för barns framtida läs- och skrivutveckling. Utöver högläsning är det även väsentligt att samtala om böcker och berättelser i allmänhet. Myrberg (2003) betonar att samtal om bokstäver och ord har betydelse för barnets kommande läs- och skrivutveckling. Kåreland (1994) pekar på att brister i hemmets attityd till språk och litteratur inte helt kan kompenseras av de insatser som görs i förskolan, även om de flesta barn numera har förskoleplats och där får kontakt med barnlitteratur.

3.2.2 Läs- och skrivutveckling

Redan från början bör läs- och skrivundervisningen inriktas på att bokstäverna utgör symboler för olika språkljud, fonem, som är de minsta betydelseskiljande språkljuden. Utöver den fonologiska förmågan krävs en god bokstavskännetdom, från fonem (ljud) till grafem (bokstav) (Myrberg 2:2007). Fast (2008) framhåller att:

Inom den formella läs- och skrivundervisningen tillämpas två olika metoder, vilka kallas *syntetisk* respektive *analytisk* metod. Den syntetiska metoden innebär att ett ljud lärs ut i taget med dess symbol, själva bokstaven. Barnen lär sig kontinuerligt fler och fler bokstäver för att slutligen kunna sätta ihop flertalet bokstäver till ord. Den analytiska metoden, även kallad helordsmetoden, går ut på att arbeta med texten som helhet, för att sedan bryta ned den från meningar till ord och sist ned till varje enskild bokstav. Många lärare använder sig av både ljud- och helordsmetoden (Fast, 2008).

Myrberg (2:2007) menar att läs- och skrivutvecklingen följer tre faser som samverkar med varandra. Talspråksplattformen är den grundläggande fasen, som inträffar under förskoleåldern, därefter följer kodknäckarfasen, som sedermera övergår i förståelseprocessen. En förutsättning är, som Myrberg (2:2007) påpekar, att barnet är medvetet om fonemen, för att kodknäckarfasen skall infinna sig. Ett uttryck för att både läsningen och läsförståelsen fungerar flytande är en väl fungerande ordavkodning. I och med att barnet får läsflyt i sin läsning kan kraften läggas på textens innehåll. Ordförrådet är den viktigaste ingrediensen bakom läsförståelse, vilken framför allt förbättras genom läsning, men även via språkutvecklande diskussioner mellan barn och vuxna. För att uppnå en god läsförståelse krävs att eleven kan läsa mellan raderna och göra egna inferenser.

Rosenblatt (2002) påpekar att alla människor är unika, vilket medför att var och en för med sig en egen personlig och social historia in i mötet med själva texten. Transaktionsbegreppet innebär att textens och läsarens värld tränger in i varandra och när processen är ömsesidig, skapas en innebörd. Läsaren är en aktiv person som läser på en mängd olika sätt, beroende på miljö och situation. Vidare skiljer Rosenblatt (2002) på två olika sorters läsning: *effe rent* och *estetisk* läsning. Effe rent läsning betyder "bortförande" läsning, vilket handlar om att inhämta samt analysera information, t.ex. ur en vetenskaplig artikel, där det personliga och känslomässiga trängs undan till förmån för en mer allmän läsning. Den estetiska läsningen handlar däremot mer om själva läsoplevelsen i sig; texten tolkas utifrån sitt konstnärliga värde. Den estetiska läsningen är även mer omsorgsfull och eftertänksam.

Olika forskningsresultat pekar på att lärare som lägger ner mycket kraft och tid på att följa upp sina elevers läsutveckling med hjälp av olika metoder är mer framgångsrika än lärare som inte ägnar det lika mycket kraft och tid (Lundberg & Herrlin, 2003).

3.2.3 Läsintresse

Att stimulera läsintresset i skolan är en viktig pedagogisk uppgift. Lpo 94, betonar att "skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära" (Lpo94, s. 7). Förutsättningen för ett gott läs- och skrivintresse hos barn innebär att de får uppleva glädje i samband med läsandet och skrivandet (Bjar & Liberg, 2003). Barns språkutveckling gynnas av all form av läsning (lästräning). För att nå ut till alla elever och få eleverna intresserade av litteratur, framhåller Schmidl (2008) vikten av **att** eleverna läser och

inte **vad** de läser. Hellsing (1999), konstaterar att det finns en dold "litteraturpolitisk syn" vilken omfattas av att en viss form av böcker anses vara mer lämpade att läsa än andra. Av likartad anledning nedvärderas annan litteratur för att den anses mindre bra. Det är skolans och lärarens personliga intresse och engagemang för litteratur i allmänhet som råder idag, eftersom kursplanen i svenska inte har några specificerade riktlinjer när det gäller val av litteratur som skall läsas. Detta medför att läskulturen kan variera mellan klasser och mellan skolor överlag, framhåller Schmidl (2008). När barn får ta del av en text de finner intressant samt när de upplever ett innehåll i själva texten, ökar deras självförtroende och de blir motiverade att fortsätta läsa (Alleklev & Lindvall, 2000).

Skönlitteratur bidrar till att främja barns språkutveckling genom att motivera till en lustfylld undervisning. Myrberg (2003) poängterar att barn som tidigt får bekanta sig med litteratur och dess varierade berättelsestrukturer får långsiktig hjälp i sin läs- och skrivutveckling.

En viktig uppgift för läraren när det gäller läsning handlar om att göra lässituationen lustfylld genom att skapa en trevlig och trygg miljö. Miljön har stor inverkan på läsupplevelsen. Det gäller att skapa lugna platser i klassrummet för att läsupplevelsen skall bli positiv för samtliga elever. Det är lärarens ansvar att utforma klassrummet på bästa möjliga sätt. Relationen till läraren, samt situationen i sig, har betydelse för läsupplevelsen. Chambers (1994) understryker vikten av att ha böckerna synliga och lättillgängliga på en väl genomtänkt plats för att stimulera och väcka barnens intresse för litteratur.

3.2.4 Högläsning

Ett sätt att stimulera läsintresset är högläsning. Hallberg (1993) framhåller att upplevelsen av att lyssna till högläsning genererar andra erfarenheter än att titta. I själva lyssnandet riktar vi oss mot läsaren men även mot vår egen bildvärld och vår inre fantasi. Barn får under högläsningstunden även öva upp sin koncentrationsförmåga; dessutom utökar barnet sitt passiva ordförråd.

Chambers (1994) framhåller vikten av att det måste finnas olika slags böcker som passar och intresserar alla barn och som gör dem nyfikna vid högläsning. *Yttre och inre förutsättningar* är två begrepp som Chambers (1994) talar om. Med yttre förutsättningar menar han den fysiska miljön, vilket betyder miljön runtomkring, t.ex. hur rummet är planerat. Med inre förutsättningar menar Chambers de egna erfarenheter och kunskaper som barnet bär med sig. Även relationer till de övriga i gruppen samt barnets humör för dagen ingår i Chambers inre förutsättningsbegrepp. De yttre förutsättningarna, alltså rummets miljö, påverkar barnets inre förutsättningar. Därför är det väsentligt att som lärare se över hur rummet är utformat för att skapa en trygg och trivsamt miljö för att läsningen ska få en positiv effekt, vilket dessutom ökar lusten till böcker.

Betydelsen av samtal kring det lästa har stort värde. Genom diskussion kring läsningen skapas möjligheter för utbyte av idéer och tankar i gruppen. Samtal kring böcker kan ske antingen på ett organiserat och genomtänkt sätt via boksamtal eller på ett mer informellt sätt i små grupper (Chambers, 1994). Genom högläsning får barn insikt om kopplingen mellan tal och skrift, vilket innebär insikter om hur språket fungerar och är uppbyggt. Högläsning gynnar utvecklingen av såväl fonologisk som syntaktisk förmåga. Via högläsning får barn även kännedom om hur en berättelse är uppbyggd (Frost, 2002, Myrberg, 2003, 2007, Svensson, 1995).

3.2.5 Litteraturpedagogiska metoder

Barnets läsutveckling följer ett visst mönster som delas in i fyra olika stadier beroende på var i utvecklingen barnet befinner sig. Det första stadiet, enligt Lundqvist (1995), är den *mekaniska* läsaren som precis har lärt sig att se sambandet mellan språkljud och tecken. Nästa stadium är den *automatiserade* läsaren, som har kommit så långt i sin läsutveckling att avkodningen har blivit automatiserad. Det tredje stadiet är när läsaren kommit så långt i sin utveckling att barnet ser att den lästa texten verkligen handlar om livet och inte bara är ett tidsfördriv. Det sista stadiet som Lundqvist (1995) tar upp är den *skapande* läsaren, som är näst intill identisk med den *implicita* läsare som författare riktar sig till.

Ett sätt att få barn medvetna om dessa fyra olika stadier är att använda sig av s.k. närläsning för barn. Lundqvist (1995) visar på olika exempel hur man kan gå till väga för att få igång ett samtal kring det lästa. Som lärare är det viktigt att vara väl insatt och påläst om den litteratur som det skall samtalas om, eftersom yngre barn ofta ser saker som vuxna inte lagt märke till. Med närläsning menas att man går djupt in i texten; inget får gå förlorat. Efter att ha läst texten antingen via högläsning eller tyst läsning, kan läraren välja ut några rader ur texten för att ställa frågor. Frågor att fokusera på kan beskriva känslor utifrån text och bild eller beröra grammatik och meningars uppbyggnad.

Lundqvist (1995) påpekar att tanken med närläsning är att få elever att förstå att skönlitteratur faktiskt är en konstform samt att väcka intresse för kvaliteter och stimulera deras sinne för det estetiska.

3.2.6 Bibliotek

Bibliotekens uppgift är att stimulera till läslust och att öka läsningen av fack- och skönlitteratur. Forskning visar att skolbibliotekens pedagogiska funktion har stor inverkan på elevernas språk-, läs- och skrivutveckling. Det har också visat sig att det är viktigt med ett samarbete mellan biblioteken och lärarna, oavsett elevernas ålder. 1911 startade landets första barn- och ungdomsbibliotek i Stockholm, vilket 1928 uppgick i Stockholms stadsbibliotek.

Kommunala bibliotek genomför idag olika aktiviteter riktade till barn. De lockar bland annat med sagoläsningar och drama för barn med olika teman. I och med detta vänder sig biblioteken direkt till barnen, vilka i sin tur kan påverka sina föräldrar. Kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteksverksamheten i landet. Skolbiblioteken ska enligt bibliotekslagen (1996:1596) främja språkutveckling och stimulera till läsintresse.

I bibliotekslagen (SFS 1996:1596) står följande att läsa: ”5§ Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildning.”

Enligt en undersökning som gjorts 2006 av DIK, bibliotekarieförbundet, finns det problem som gäller kvaliteten och bemanningen av skolbiblioteken. I undersökningen framkom det att hälften av de tillfrågade skolorna har bibliotek som är bemannade endast en timme per dag. Ett tillägg i bibliotekslagen kom den 1 januari 2005, där det framgår att ”bibliotek skall samverka och att kommuner och landsting skall anta planer för biblioteksverksamheterna”. I skollagen, som gäller från 1985 berörs inte skolbiblioteken. I grundskoleförordningen (1994:1194) hänvisar man till bibliotekslagen och slår fast: ”Grundskolan skall ha ändamålsenliga lokaler. Den skall också ha utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning”. I bibliotekslagen (1996:1596) finns

bestämmelser om skolbibliotek inom grundskolan. Förordning (1996:1592)".
(www.skolbibliotek.se).

I en regeringsproposition som presenterades den 15 juni 2009 av skolminister Jan Björklund, poängteras att elever skall ha tillgång till skolbibliotek. Förslaget är ute på remiss; om det går igenom kommer en ny lag som gäller skolbibliotek att träda i kraft i juli 2011. I sitt remissvar skriver Skolverket följande:

”Skolverket föreslår istället att skolbiblioteket lyfts fram som en pedagogisk resurs för ett framgångsrikt lärande eftersom den utbildade, pedagogiskt inriktade bibliotekarien är den viktigaste förutsättningen för ett bra skolbibliotek, medan lokaler och utrustning är hjälpmedel i verksamheten”
(www.skolverket.se).

En viktig allmän roll spelar också Kulturrådet, som syftar till att främja mångfald, jämställdhet och kvalitet. Kulturrådet är den myndighet som verkar för barns och ungdomars rätt till yttrandefrihet. Därtill skall Kulturrådet se till att barn och ungdomar får tillfälle att medverka i det kulturella och konstnärliga livet, där de får möjlighet att skapa och uppleva kultur (www.kulturradet.se). Kulturrådet fördelar årligen 82 miljoner kronor inom biblioteksområdet. Syftet är att öka tillgången på böcker ute på biblioteken för barn och ungdomar.

4. Material och Metod

Med hänsyn till den korta tid vi har haft till förfogande har vi varit tvungna att begränsa vår undersökning. Avsikten har varit att undersöka om och hur barnlitteratur används i den pedagogiska verksamheten i skolan. Vi har även velat ta reda på om det finns ett samarbete mellan biblioteken och lärarna i årskurs 1.

4.1 Val av metod

Efter flertalet diskussioner kring olika metoder beslutade vi oss för att använda enkäter och intervjuer, eftersom vi ansåg dessa metoder vara mest lämpade utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Visionen med enkäten var att nå ut till ett representativt urval av lärare i årskurs 1. Syftet var att ta reda på om och hur de arbetar med barnlitteratur i sin undervisning. Efter insamling av enkätmaterial noterades att lärarna samarbetar med biblioteken, varpå vi beslutade oss för att genomföra intervjuer med barnbibliotekarier i de två utvalda kommunerna. Planen innefattade från början observationer, men vi kom slutligen fram till att ett fåtal observationer inte skulle ge tillräckligt underlag för undersökningen. Vi såg en viss risk med att genomföra strukturerade observationer, då lärare vid själva observationstillfället kanske inte alltid betar sig på det sätt som de påstår sig göra; detta är ett problem som allmänt har framhållits bl.a. av Bryman (2002).

I studien har vi använt oss av såväl kvantitativa som kvalitativa forskningsmetoder. En kvantitativ forskning är en form av forskningsstrategi som innebär kvantifiering av insamlade data. Trost (1994) påpekar att om frågeställningen innebär att ta reda på ”hur många”, ”hur

vanligt” eller ”hur ofta”, ska man använda sig av denna metod. En viktig del i de kvantitativa undersökningarna är att diskutera kausaliteten, det vill säga orsakssammanhanget. Avsikten med kvantitativa undersökningar är inte att beskriva hur en sak förhåller sig utan att fastställa varför det är på ett visst sätt. Trost (1994) påpekar att en kvalitativ forskning bygger på en strategi där tyngdpunkten ligger på ord och inte på siffror. Kvalitativ forskning innebär att diskutera och tolka sammanhang. I vår undersökning resonerar vi kring de fakta vi fått fram, vilket innebär att vi gör ett försök att hitta mönster, urskilja eller särskilja varierande handlingsmönster.

4.2 Urval

4.2.1 Urval för enkät

Genomförandet av vår enkätundersökning utfördes i två kommuner utanför Stockholm. En av kommunerna har ca 30 000 invånare varav största delen utgörs av barnfamiljer. Medelinkomsten för invånarna ligger relativt högt över medianinkomsterna i riktet. Den andra kommunen har drygt 40 000 invånare och består till största delen av barnfamiljer. Medelinkomsten för invånarna ligger högt över medianinkomsterna vid jämförelse av hela landets kommuner. Urvalet bestod av lärare i årskurs 1. Totalt gjordes utskicket till 23 skolor och till 57 lärare. Två av lärarna var män och 55 var kvinnor. I dessa två kommuner finns det 20 kommunala skolor samt tre skolor med Montessoripedagogik.

Vårt urval gjordes utifrån vilken ålder och vilken årskurs lärarna arbetade med. Vi ville med vårt utskick nå ut till alla lärare som arbetar med elever årskurs 1.

4.2.2 Urval för intervju

Vi beslutade oss för att utföra intervjuer med barnbibliotekarier på de lokala biblioteken i dessa två kommuner. Biblioteken ligger i anslutning till ortens centrum. Vi intervjuade varsin bibliotekarie med huvudansvar för barnlitteratur.

4.2.3 Enkäter

För att få information om människors attityder och beteenden kan enkäter vara en bra metod att använda. Däremot finns det som nämnts en osäkerhet i om informantens svar stämmer överens med verkligheten.

Enkäter liknar till stor del personliga intervjuer, fränsett att det är informanten själv som noterar sina svar. Vid eventuella frågor finns däremot ingen intervjuperson tillgänglig. Trost (1994) menar att ett enkätformulär kan liknas vid ett mätinstrument, med utgångspunkt i människors känslor, där åsikter och beteenden mäts.

En risk med enkäter är att frågorna kan missuppfattas. Följdfrågor saknas, vilket skulle kunna fördjupa svaren. En annan risk, som också Bryman (2002) påpekar, är att ett visst bortfall alltid förekommer vid enkäter, eftersom man inte kan räkna med att alla svarar.

Enkäter är snabba att administrera men, som Ekholm, Fransson och Sandström (2002) påpekar, fordrar ett aktivt arbete för insamling av material. Det krävs att forskaren redan från början vet vilken information som efterfrågas samt att undersökaren känner till en del om personen som skall besvara enkäten.

4.2.4 Intervjuer

Piaget (1975) använde sig ofta av en metodik som han kallade för klinisk intervjumetodik, vilket innebär att intervjuerna var av mer undersökande karaktär (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000). Vår undersökning har en sådan öppen karaktär, till skillnad från ”strukturerade” intervjuer.

Vid strukturerade intervjuer utgår intervjuaren från ett i förväg fastställt frågeschema, vilket innebär att varje informant får samma frågor. Målet är att säkerställa att alla informanternas svar ställs samman och kan jämföras på likvärdigt sätt. Frågorna omfattas av direkta eller indirekta frågor, vilka är noggrant specificerade för att underlätta datainsamlingen (Ekholm et al, 2002). Direkta frågor omfattas av fasta svarsalternativ; de indirekta svarsalternativen ger informanten möjlighet att utveckla sitt svar. Enligt Bryman (2002) ökar jämförbarheten i svaren vid slutna frågor.

Fördelen med intervju som metod är, i jämförelse med enkät, möjligheten att besvara de frågor som kan uppkomma vid tillfället, vilket Trost (1994) framhåller. Vid intervjutillfället har miljön stor betydelse, vilket innebär att omgivningen bör vara lugn och störningsfri. Det är även viktigt att tänka på att inte ge ledande frågor och styra intervjun. (Ekholm et al., 2002).

4.3 Genomförande och bearbetning av enkät

För att ta reda på om och hur lärare använder sig av barnlitteratur i klassrummet utformades en enkät utifrån våra frågeställningar. Vi beslutade oss för att göra vår enkätundersökning via mail. Lärare har idag ett tidspressat schema varför vi ville underlätta för samtliga berörda. I dagens informationssamhälle sker mycket av kommunikationen via dator. Lärare har idag tillgång till datorer och deras kontakt med föräldrar och övrig personal sker oftast via mail.

Enkäten bestod av *kvantitativa* frågor, som tydligt redovisar antal, samt *kvalitativa* frågor för att få mer djupgående svar. Intentionen har varit att utforma en enkel och tydlig enkät med få frågor. Trost (1994) framhåller värdet av ett väl genomarbetat frågeformulär med bifogat missivbrev. Dessutom menar Trost (1994) att ett ordentligt utformat dokument väcker större intresse, vilket ger en större svarsfrekvens.

I inledningen beskrevs hur informanterna skulle gå till väga för att besvara vår enkät. Vi informerade även om ungefärlig tidsåtgång. Layouten gjordes enkel och tydlig med endast 7 frågor. Enkäten bestod av 3 slutna frågor, varav 2 med öppna följdfrågor, 2 öppna frågor samt 2 frågor som är en kombination av de två typerna (se bif. bilaga).

Efter enkätframställningen kontaktade vi de berörda skolorna för att erhålla namn och mailadresser till lärarna. Dessutom informerades samtliga rektorer på de 23 skolorna om undersökningen genom ett missivbrev. Utsickningen genomfördes under en och samma dag.

Trost (1994) påpekar att ett av problemen med att använda sig av enkäter är att det kräver påminnelser till de berörda. Det gäller att känna av när det är lämpligt att skicka ut påminnelser, för att undvika irritation.

Vi har under denna del samlat in materialet var och en för sig. Efter noggrann genomgång av de inkomna enkätsvaren konstaterades att samtliga var korrekt ifyllda. Därefter samlades alla svar i ett gemensamt dokument för att underlätta bearbetningen och för att finna olika sambands- och eller variationsmönster i lärarnas svar.

4.4 Genomförande och bearbetning av intervju

Efter genomgång av enkätsvaren framkom att samtliga svarande lärare samarbetar med biblioteken. Utifrån detta konstaterades relevanta frågor som vi önskade få svar på. Vi valde att ha en tydlig strukturerad mall, där frågorna presenteras i viss ordningsföljd. Därefter togs kontakt med de lokala biblioteken i respektive kommun för att boka tid för intervju. Vid första kontakt informerade vi informanterna om uppgiften, samt syftet med intervjun. Dessutom nämndes även hur lång tid intervjun beräknades ta. En gemensam intervjuguide användes vid intervjutillfällena. Vi valde att genomföra varsin intervju, där vi följde frågorna i turordning. En av oss använde dator för att föra anteckningar och den andra skrev för hand. Den yttre miljön var störningsfri och likvärdig.

Efter att ha genomfört varsin intervju gjordes en sammanställning, i direkt anslutning till intervjun för att fakta inte skulle gå förlorade (Ekholm et al, 2002). Därefter sammanfördes svaren i ett gemensamt dokument för att lättare kunna bearbeta materialet och tydligt se likheter och skillnader. Redovisning av intervjusvaren gjordes i förenklad komprimerad form, och för att få en överskådlig blick av materialet gjordes ett tabellrutnät.

4.5 Bortfall

Enkäten gick ut till sammanlagt 57 lärare. Av dessa inkom 25 enkäter, vilka var fullständigt ifyllda. Detta ger oss ett bortfall på 56 %.

4.6 Validitet och reliabilitet

Vi bedömer att vår enkät har hög reliabilitet: lärarna har svarat utan att några påvisbara missuppfattningar har uppstått. Däremot kan vi inte bedöma sanningshalten i informanternas svar. Vi kan som forskare utgå från att lärarna har lämnat en korrekt bild av hur de arbetar med barnlitteratur i sin undervisning.

4.7 Etik

I vårt arbete har vi tagit del av Vetenskapsrådets forskningsetiska principer och utgått från de allmänna huvudkraven. Dessa fyra huvudkrav är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Tillsammans med enkäten skickades även ett missivbrev ut till rektorerna på de utvalda skolorna samt till de berörda lärarna. I brevet presenterade vi oss och vad vårt arbete handlade om. Vi informerade om vilket syfte vi hade med enkäten och att alla enkätsvar skulle komma att behandlas konfidentiellt. Vidare upplyste vi om att resultaten i undersökningen skulle redovisas anonymt samt att eventuella namn på deltagarna i undersökningen skulle komma att strykas.

Vid intervjutillfällena gavs information om vårt arbete samt vårt syfte att se hur biblioteken ser på samarbetet mellan skolorna. De deltagande barnbibliotekarierna fick även information om att dessa intervjuer endast skulle komma att användas i vårt examensarbete och att eventuella namn skulle tas bort.

5. Resultat

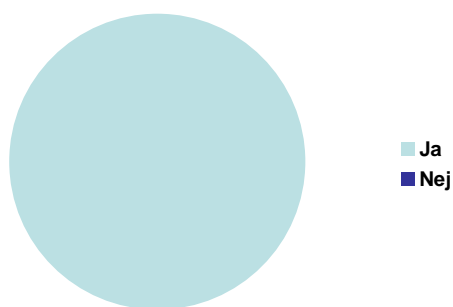
Syftet med vår undersökning har varit att ta reda på om och hur lärare använder sig av barnlitteratur i klassrummet. Våra frågeställningar är:

- I vilken utsträckning och i vilket syfte används barnlitteratur i klassrummet?
- Vilka möjligheter har läraren att på olika sätt integrera barnlitteraturen i undervisningen?
- Finns ett samarbete mellan skola och bibliotek?

5.1 Redovisning av enkätundersökning

Av 57 enkätutskick inkom 25 fullständigt ifyllda enkäter, vilket ger en svarsfrekvens av 44 %. Samtliga inkomna enkäter var från kvinnor.

Fråga 1. Använder du barnlitteratur i din undervisning?

Fråga 1 är en sluten fråga; av alla inkomna enkäter svarar samtliga 25 att de använder barnlitteratur i sin undervisning.

Fråga 2. Vad gör du för att väcka intresse för läsning?

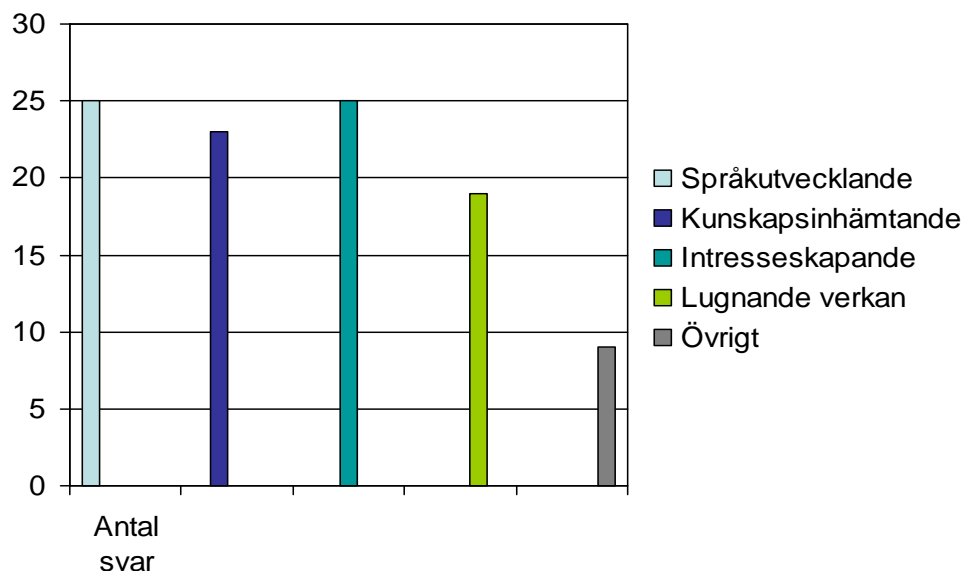
Fråga 2 är en öppen fråga.

KATEGORIER	ANTAL
Högläsning	21
Tilltalande böcker i klassrummet	6
Tyst läsning	8
Äldre barn läser för yngre	1
Författarbesök	1
Boktips och bokrecensioner	11
Läsloggar	1
Boksamtal	10
Biblioteksbesök	16
Integrerar läsning i andra ämnen	3
Gruppläsning	5
Samtal kring illustrationer och bilder	1
Spel och lekar	2
Läsläxa	3
Skriva egna sagor	1
Rita	2
Uppgifter kring det lästa	4
Läsmiljön	1

Av samtliga lärare svarar 21 att de använder sig av högläsning. 16 svarar att de besöker biblioteken. 11 använder boktips och bokrecensioner medan 10 samtalar kring böcker. 8 lärare uppger tyst läsning, 6 anser att tilltalande böcker i klassrummet ökar intresset för läsning. 5 svarar gruppläsning, 4 svarar att de använder sig av olika uppgifter kring det lästa. 3 svarar att de integrerar läsning i andra ämnen samt 3 använder sig av läsläxa. 2 svarar att de använder sig av teckning samt 2 svarar att de leker lekar och spelar spel för att väcka lust till läsning.

Andra källor till inspiration är författarbesök, läsloggar, äldre barn läser för yngre, samtal kring illustrationer och bilder, låta barnen skriva en egen saga samt läsmiljön. Dessa sex kategorier omfattas av att endast en informant.

Fråga 3. I vilket syfte använder du dig av barnlitteratur i din undervisning?

Fråga 3 består av fem olika svarsalternativ där informanten har möjlighet att välja ett eller flera alternativ. Under punkten ”övrigt” ges tillfälle för läraren att fritt formulera sig.

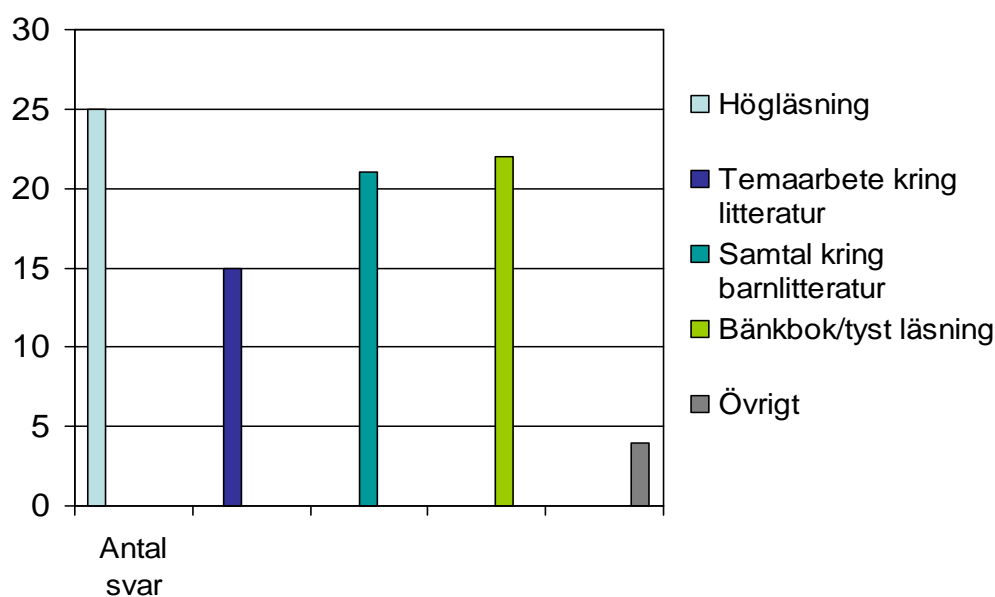
Samtliga 25 informanter svarar att syftet med att använda sig av barnlitteratur i undervisningen var språkutvecklande och intresseskapande. 23 lärare svarar att kunskapsinhämtning är syftet med att använda sig av barnlitteratur. 19 svarar att de använder barnlitteraturen i lugnande syfte.

På punkten ”övrigt” svarar nio lärare följande (direkta citat):

- Många böcker beskriver hur olika barn betar sig mot varandra. Jag försöker väcka debatt och tankar kring detta genom att läsa böcker som tar upp olika problem.
- Upplevelse, för att väcka läsglädje och för att eleverna ska bli goda läsare.
- Bibehålla traditioner.
- Läslusten är viktig i läsutvecklingen för barnen, så att hitta böcker som ger lust är mkt viktigt anser jag.
- Det är roligt och skapar lust!
- Ibland för att diskutera något.
- Vi läser om barn i andra länder och får reda på mycket om dem.

- Jag vill skapa intresse och det är bra att ta till om eleverna är lite oroliga då har det en lugnande inverkan.
- Jag vill att barnen ska tycka att det är roligt att läsa.
- Lustbetonande.

Fråga 4. Hur används barnlitteratur i din undervisning?

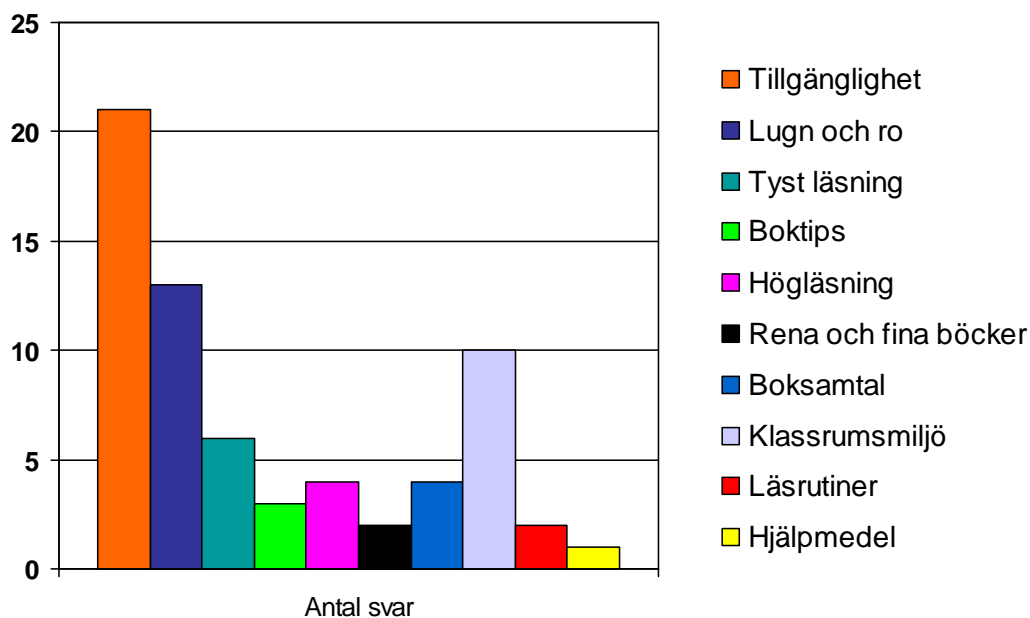

Fråga 4 består av fem olika svarsalternativ där informanten har möjlighet att välja ett eller flera alternativ. Under punkten ”övrigt” ges tillfälle för läraren att fritt formulera sig.

Samtliga informanter i studien svarar att de använder sig av högläsning i sin undervisning. 15 lärare svarar att de arbetar med tema kring barnlitteratur. 21 av de tillfrågade svarar att de använder sig av samtal kring barnlitteratur i sin pedagogiska verksamhet. 22 av de tillfrågade lärarna svarar att bänkbok/tyst läsning tillämpas i undervisningen. Under punkten ”övrigt” svarar fyra lärare följande (direkta citat):

- Just nu jobbar vi med temat ”Nobel” där litteraturpriset behandlas och där barnen får lära sig om nobelpristagare genom tiderna.
- De får också prova på att själva skriva böcker.
- I samband med författarebesök.
- Läsgrupper inom klassen varje vecka hela året.
- Dramalek.

Fråga 5. Vad anser du som lärare är viktigt för att skapa/stimulera till en god läsmiljö i klassrummet?

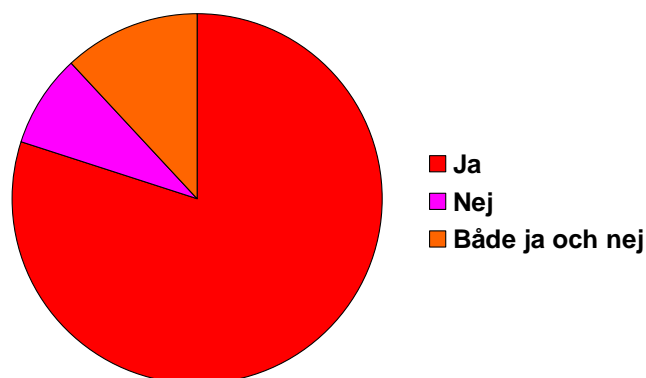

Fråga 5 är en öppen fråga. Informanterna lämnar i enkätundersökningen följande uppgifter för att skapa och stimulera till en god läsmiljö i klassrummet:

- Gott om böcker i klassrummet (tillgänglighet) 21
- Lugn och ro 13
- Miljön i klassrummet (mysigt, belysning osv.) 10
- Tid och tillfälle för läsning 7
- Tyst läsning 6
- Boksamtal 4
- Högläsning 4
- Boktips 3
- Rutiner (läsning varje dag, bestämda tider) 2
- Rena och fina böcker 2
- Biblioteksbesök 1
- Hjälpmedel 1

Fråga 6. Anser du dig ha god kunskap om barnlitteratur och dess olika genrer?

Om inte, vad är det du saknar?

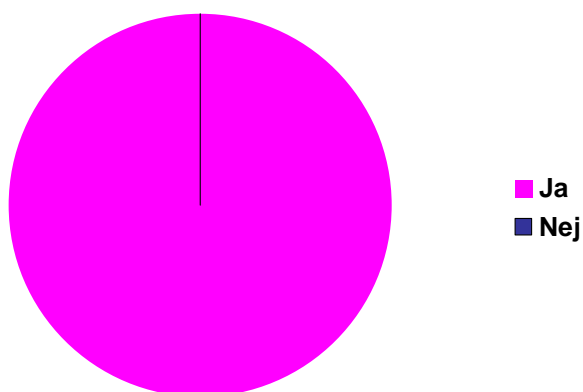

Fråga 6 är en sluten fråga med en öppen följdfråga. Av samtliga 25 informanter svarar 20 att de anser sig ha god kunskap om barnlitteratur. Två av dessa 25 anser inte att de har god kunskap medan tre lärare svarar att de varken har bra eller dålig kunskap om barnlitteratur. På följdfrågan svarar sex lärare följande (direkta citat):

- Uppdatering på nya böcker.
- Seminarier och listor på bra böcker och användningsområden.
- Behöver läsa böcker själv.
- Har de senaste åren främst ansvarat för matten och därför inte hållit mig helt uppdaterad. Har dock duktiga kollegor att lita till.
- I och för sig kan man alltid bli bättre, men mycket tack vare vårt fina bibliotek på skolan och vår engagerade bibliotekarie har jag lärt mig mycket och lär sig varje gång jag är i biblioteket med klassen.
- Jag skulle vilja läsa mer böcker på egen hand så jag blir en bättre informatör och kan inspirera om böcker, jag vill kunna säga – Ja då vet jag, då ska du låna den här boken.

Fråga 7. Tar du hjälp av skolbiblioteket/lokala biblioteket i ditt arbete som lärare?

Om ja, beskriv kortfattat hur samarbetet med biblioteket ser ut.

Fråga 7 är en sluten fråga med en öppen följdfråga. Samtliga 25 informanter svarar att de tar hjälp av skolbiblioteket/lokala biblioteket i sitt arbete.

Om ja, beskriv kortfattat hur samarbetet med biblioteket ser ut. Av de 25 informanterna svarar lärarna följande:

- Boktips 15
- Låna böcker 12
- Högläsning 4
- Dramatisera 2
- Nära samarbete med bibliotekarien 2
- Har inget samarbete 1
- Lärarna har bokcirklar 1
- Föräldramöte med barnboksbibliotekarie på biblioteket 1
- Skolans mediatek 1

Egna tankar och tips för att använda barnlitteratur i undervisningen.

Avslutningsvis ställdes en öppen fråga, där vi bad informanterna skriva ned sina egna tankar och tips kring att använda barnlitteratur i undervisningen. Följande tips är direktcitrat från några av våra 25 informanter.

- Boksamtal är oerhört bra men detta har jag tyvärr inte praktiserat ännu under mina tre år som verksam lärare.
- Jag har dåligt med tid nu, men det finns ju massor av teman man skulle kunna använda litteraturen i.
- Jag tycker att det är viktigt att barnen ges tid att samtal kring de böcker de själva läser. I ettan, som jag undervisar nu, kan detta ske muntligt men i trean t.ex. har jag haft bokrecensioner som de ska lämna in skriftligt och redovisa muntligt. Jag vill verkligen trycka på hur viktigt det är att schemalägga läsning så att man visar för eleverna hur viktigt detta är.
- Läs och njut! Läs om och om, det älskar barnen!
- Ha gärna sagoteman med vuxna som dramatiserar sagan, barnen får sedan gissa vilken saga, därefter får barnen dramatisera och vi läser sagan högt.
- Att man tar alla tillfällen att använda sig av barnlitteratur i undervisningen.
- Vi besöker biblioteket med eleverna och har även haft föräldramöte på biblioteket tillsammans med en barnbibliotekarie. Fått hjälp att hitta böcker till olika teman eller tips om böcker för olika läsnivåer.
- Att göra arbeten om olika författare och deras böcker.
- Att skriva egna berättelser i samma anda ex. en egen Alfonsbok en egen Emilberättelse mm. Att läsa om barn från olika tidsåldrar.
- Det stimulerar barnens fantasi. Vi tittar på bilderna tillsammans. Barnen kan rita egna bilder. Grammatiska diskussioner, att texten är indelad i meningar med stor bokstav och punkt. Etiska diskussioner. Prata om hur en berättelse är uppbyggd. Prata om författaren. Bjuda in en författare.
- Barnen recenserar/tipsar varandra om böcker de läst och varför de tycker att boken var värd att läsa.
- Väldigt viktigt både roliga och sorgliga händelser kan belysas med hjälp av barnlitteratur.
- Som dramapedagog måste jag säga drama på olika sätt.
- Att som lärare klä ut sig lite och dramatisera korta folksagor t ex Gumman och fisken, Koka gryta osv. Att läsa dikter och verser för barnen och sedan låta en/två elever välja dikt och läsa upp varje vecka.

5.2 Redovisning av intervjuer

Informanterna är två kvinnor. En av barnbibliotekarierna har tidigare arbetat i tio år som lågstadielärare. Sedan tio år tillbaka arbetar hon som barnbibliotekarie. Den andra kvinnan är utbildad bibliotekarie och har arbetat som detta i tio år, därefter som barnbibliotekarie på samma bibliotek sedan två år tillbaka. Svaren är i "förenklad" form och ej ordagrant återgivna.

Frågor	Bibliotekarie 1	Bibliotekarie 2
1 Har ni ett samarbete med skolorna?	Ja	Ja
2 Om ja, hur ser samarbetet ut?	Ingen inriktning på åk 1. Samarbete med alla skolbibliotekarier 1 gång per termin. Information om bokjuryn (vars syfte är att uppmuntra barn och ungas läsning) och nya böcker. Bjuder in alla 6-åringar samt ger ut lånekort, Bokprat med åk 3. Databasinformation samt bokprat för åk 7.	Biblioteket bjuder in alla elever i åk 1 under vårterminen. Bokar in ett klassbesök där högläsning, boktips och rundvandring i biblioteket med lån av böcker ingår. Vill man göra fler besök görs det i mån av plats. Lärarna kan kontakta biblioteket för att beställa boklådor på olika teman. Lånekort delas ut till samtliga 6-åringar.
3 Tycker ni att det fungerar?	Ja, utifrån så mycket vi hinner med.	Samarbetet fungerar bra. Lärarna är entusiastiska och barnen tycker det är roligt med böcker och att få komma hit.
4 Anser ni att lärare har kunskap kring barnlitteratur och litteraturpedagogik?	Stor variation. Vissa går på gammal kunskap och egen erfarenhet. Dålig kunskap om nya böcker rent generellt.	Kunskapen om barnlitteratur är olika. Det är svårt som bibliotekarie att ha en uppfattning om litteraturpedagogiken. Vi har inte kunskap om detta och vet inte vilken kunskap lärarna har. Ofta lånas det böcker för lästräning och inte så mycket för själva läsoplevelsen. Informerar om cd böcker för de barn med läs- och skrivsvårigheter.
5 Hur ser ni på skolbiblioteken?	Det varierar med olika öppettider och olika bokbestånd på skolorna. Det finns idag ingen	Har ingen speciell åsikt om skolbiblioteken i kommunen. Viktigt att skolbiblioteken har

	<p>utbildad barnbibliotekarie på lågstadiet överhuvudtaget. (Däremot finns utbildad personal på gymnasiet).</p>	<p>resurser för de barn som har behov av andra sätt att lära. Huvudbibliotekets uppgift är att främja fritidsläsning. Faktaböcker och läromedel är skolans ansvar. Ofta saknar skolbiblioteken utbildad personal. (Däremot finns utbildad personal på gymnasiet).</p>
<p>6 Vilken typ, genrer, av litteratur lånas av elever i åk 1?</p>	<p>Saknar statistik. Mest samarbete med föräldrarna gällande 7-åringar. Informerar om "börja läsa" hyllan, "lättlästa" böcker, "Versaler-hyllan" samt kapitelböcker. Ger tips om högläsning till föräldrarna. Viktigt att skapa intresse och lust!</p>	<p>De lånar allt möjligt från bilderböcker, faktaböcker till kapitelböcker. Populärt är djurböcker, sportböcker och Lasse-Maja böcker. Fantasy böcker för yngre barn är också populära. Barn i denna ålder har ännu inte fastnat under en genre utan är väldigt öppna.</p>
<p>7 Med tanke på nya medier som konkurrerar om uppmärksamheten, hur ser dagens barn på litteratur?</p>	<p>Det lånas mer cd-rom spel (matematik och svenska) och TV-spel. Biblioteket måste följa med barn/ungdomarna i deras utveckling. Ser det som ett komplement till böcker. Boken är en vinnare då du kan ta med den överallt! Böcker är idag lättillgängliga och finns på många ställen.</p>	<p>Nej, ser ingen skillnad. Barn har samma syn på litteratur nu som tidigare. Barn sitter ofta och bläddrar i böcker och tycker det är mycket intressant. Däremot är det viktigt med igenkänningsfaktorn dvs. saker som de känner igen från TV eller film.</p>
<p>8 Vilken litteratur lånar lärare i åk 1?</p>	<p>Bilderboken är överlägsen i 1,5-6 års ålder. Annars är det böcker av Bross, Jensen (Kasper) och Widmark.</p>	<p>Ofta är det litteratur som de känner igen sedan tidigare. Kan även vara tips från andra lärarkolleger.</p>
<p>9 Går biblioteken ut och presenterar sin verksamhet i skolorna?</p>	<p>Nej. Biblioteken bjuder in barn och pedagoger. Vill visa på att läsning är positivt och lustfyllt!</p>	<p>Nej, inte fysiskt. Presentationen sker företrädesvis genom de inbjudningar som skolorna får under vårterminen.</p>
<p>10 Hur fungerar "bokpuffar"?</p>	<p>Bokpåse med 7 likadana böcker samt en bok med tips att arbeta med kring boken. Bokpåse används främst av förskola och förskoleklass.</p>	<p>Arbetar inte med bokpuffar.</p>

<p>11 Hur mycket tid avsätts för elever i åk 1?</p>	<p>Ingen tid alls. Biblioteket prioriterar förskoleklass, åk 3 och åk 7.</p>	<p>De bjuds in under vårterminen då de kommer och besöker biblioteket. Vissa lärare och klasser besöker biblioteket oftare, andra inte alls.</p>
<p>12 Hur är deras (bibliotekens) egna pedagogiska roll? (barnboksförfattarbesök, barnboksillustratörer etc.)</p>	<p>Olika föreläsningar bl a om genus. Kulturombudsträffar 2 gånger per termin. Handlar om allt som rör barn och kultur. Alla barnbibliotekarier i länet träffas och byter tips och idéer. Bibliotekstjänst katalog som ges ut var 3e vecka där nyheter och recensioner presenteras. Lässtimulerande åtgärder även på webben, där det skrivs in boktips för barn/ungdomar. Ser speciallärarna och särskolan som extra viktiga målgrupper.</p>	<p>Vi har inget allmänt program som inbjuder författare osv. Det handlar om ekonomi. (Däremot har biblioteket massor av evenemang för barn under helger och annan fritid. Red.anm.)</p>
<p>13 Högläsning, finns det på biblioteket för 7-åringar idag?</p>	<p>Nej, då inget direkt samarbete finns med åk 1.</p>	<p>Vid de klassbesök som genomförs under vårterminen.</p>
<p>14 Vilka anslag får biblioteken?</p>	<p>Bra budget, vilket går till barn/ungdomslitteratur samt andra medier. Inget nedskuret på själva bokbeståndet. 25 % av hela bokbeståndet är barnlitteratur. 42 % lånas av barn/ungdomar.</p>	<p>På barnavdelningen går pengarna till inköp av barnlitteratur men även till andra medier som film, dataspel, cd och böcker m.m. De anslag som biblioteket får räcker till att köpa in mycket bra böcker. Försöker hålla oss uppdaterad av nyutkomna böcker och tips om inköp från besökare.</p>
<p>15 Hur ser ni själva på framtiden?</p>	<p>Utlåningen av skönlitteratur har generellt minskat i riket. Trenden är att läsningen går ner MEN lokalt har det ökat.</p>	<p>Mycket positivt, mycket händer inom kommunen.</p>

5.3 Analys av enkätresultat

Resultaten av undersökningen kan sammanfattas i följande punkter:

- Utifrån inkomna enkätsvar kan konstateras att samtliga lärare i årskurs 1 använder sig av barnlitteratur i sin undervisning. Vidare noteras att alla svarande informanter använder barnlitteratur i ett språkutvecklande och intresseskapande syfte. Utöver de fasta svarsalternativen kan vi se att flertalet lärare nämner läslust och läsoplevelse som viktiga ingredienser när det handlar om att använda barnlitteratur i undervisningen.
- Majoriteten av lärarna använder sig av högläsning, biblioteksbesök samt boktips och bokrecensioner för att väcka intresse för läsning. Däremot noteras att få använder sig av kreativa inslag, som att samtala kring bilder och illustrationer samt att rita. Vi kan även se att läsning inte integreras i andra ämnen i särskild hög grad. Flertalet av de tillfrågade anser att läsmiljön inte har betydelse för att väcka intresse för läsning.
- Högläsning är något som alla lärare använder i sin undervisning. Flertalet använder sig även av tyst läsning och samtal kring barnlitteratur. Däremot kan konstateras att temaarbete kring litteratur inte används i så stor utsträckning.
- För att skapa och stimulera till en god läsmiljö anser det övervägande antalet lärare att tillgänglighet har stor betydelse. Drygt hälften svarar att miljön i klassrummet, såsom lugn och ro, spelar en viktig roll. Boktips och böckernas skick är av underordnad karaktär.
- De allra flesta, 80 %, anser att de har god kunskap om barnlitteratur och dess olika genrer. De lärare som inte anser sig ha tillräcklig kunskap nämner att de behöver läsa mer litteratur för att bli mer uppdaterade kring nyutgiven barnlitteratur.
- Samtliga lärare svarar att de tar hjälp av skolbiblioteket eller det lokala biblioteket i sitt arbete. Majoriteten använder sig av biblioteken för att få boktips. Nästan hälften av lärarna lånar böcker.
- Vi bad lärarna att ge oss egna tankar och tips kring att använda barnlitteratur i undervisningen. De synpunkter vi noterat handlar om att arbeta mer tematiskt kring författare och deras verk samt att ta alla tillfällen som finns till att arbeta kring barnlitteratur.

5.4 Analys av intervjuerna

Biblioteken har ett samarbete med skolorna i de båda kommunerna. En av kommunerna bjuder in samtliga skolbibliotekarier två gånger per år för att informera om nya böcker och om Bokjuryn. Biblioteket har valt att fokusera på förskoleklass, årskurs 3 och årskurs 7. Den andra kommunen prioriterar årskurs 1. Biblioteket bjuder in och berättar om sin verksamhet, ger boktips och har högläsning. Lånekort delas ut till samtliga elever i förskoleklass i båda kommunerna. Vi kan konstatera att skolbiblioteken i de båda kommunerna inte har utbildade barnbibliotekarier till hands för barnen på lågstadiet, däremot på gymnasiet. Det är stor variation mellan skolorna i de båda kommunerna gällande bokbestånd och öppettider.

- Samarbetet verkar fungera bra. Däremot anser bibliotekarierna att lärarnas kunskap kring barnlitteratur och litteraturpedagogik varierar. En av informanterna tycker sig se att böcker ofta lånas för lästräning och inte för själva läsoplevelsen.
- En av kommunerna saknar inriktning mot årskurs 1. Där riktas information om barnlitteratur främst till föräldrarna. I den andra kommunen nämner bibliotekarien att barnen ännu inte fastnat i en genre utan är öppna för olika former av barnlitteratur. Det vi kan se är att TV och film påverkar barnens val av böcker och andra media. En av kommunerna vill ändå påpeka att boken är en vinnare, eftersom den är lätt att ta med och att den finns tillgänglig på många platser.
- En av bibliotekarierna nämner att lärarna ofta väljer böcker som de redan är bekanta med. Den andra bibliotekarien tycker sig se att lärare lånar någorlunda varierad barnlitteratur. Intervjuszvaren visar att biblioteken inte går ut och presenterar sig och sin verksamhet i skolorna. En av kommunerna arbetar med bokpuffar/bokpåsar men framförallt i förskola och förskoleklass.
- Båda kommunerna har aktiviteter för barn och ungdomar på fritiden. Den ena kommunen nämner kompetensutveckling såsom länsträffar och föreläsningar kring betydelsefulla ämnen.
- Båda kommunerna är nöjda med de anslag som de blir tilldelade varje år. De anser att pengarna räcker till inköp av medier. Det sker inga nedskärningar på bokbeståndet i någon av kommunerna. Mycket händer i de båda kommunerna, men trenden är att läsningen minskar i riket. Däremot nämner en av bibliotekarierna att utlåningen ökat det senaste året.

6. Diskussion

6.1 Metoddiskussion

Vår ursprungliga avsikt var att nå ut till en större grupp lärare för att kunna ha möjlighet att få ett så brett underlag som möjligt. I ett tidigt skede bestämde vi oss för att ha ett fåtal frågor för att inte trötta ut informanterna. Frågorna skulle vara lättolkade och utgå från vårt syfte och våra frågeställningar, för att undgå missuppfattningar. Vi utformade ett missivbrev där vi tydligt presenterade vår uppgift och vårt syfte med enkäten. I brevet beskrev vi hur lärarna skulle gå till väga för att fylla i enkäten. Dessutom nämnde vi ungefärlig tidsåtgång för uppgiften. Ett missivbrev med information om enkäten skickades till samtliga rektorer.

I studien har vi fört noggranna anteckningar över vilka som har svarat respektive inte svarat på enkäten. Första påminnelsen gick ut efter cirka en vecka, där påtalades vikten av att få ta del av lärarnas kunskap och erfarenheter.

Trots att utformningen av enkäten var tydlig och med relativt få frågor var bortfallet stort. I efterhand kan vi konstatera att enkätutskick via mail inte har gett det resultat som var önskvärt. Trost (2007) påpekar att svarsfrekvensen ofta blir lägre vid enkätundersökningar som görs via webben än vanliga postala enkäter. Vidare konstaterar Trost (2007) att påminnelser oftare upplevs som mer irriterande när de skickas via mail. Diskussioner har förts om annan metod

såsom strukturerad intervju i stället för enkät, men största anledningen till valet av metod är tidsbristen. Vi har även konstaterat att det finns både för och nackdelar att använda de två metoderna.

En förutsättning som krävs för att kunna genomföra webbenkäter är att målgruppen har tillgång till dator, vilket vi konstaterar att lärare har idag. Vid enkätutförandet ansåg vi att det var betydelsefullt att använda standardprogram som alla har i sina datorer, för att undvika problem. Trots detta visade det sig att en del av lärarna inte uppgraderat sina operativsystem under flera år, vilket gjorde att webbenkäten inte gick att öppna. Vi kunde också notera att det är stor skillnad på lärares kompetens kring datoranvändning.

Det vi i efterhand har diskuterat är om andelen svar skulle ha blivit större om urvalet omfattade alla lärare i lågstadiet. Vi tolkar det relativt stora bortfallet som en följd av lärares tidsbrist. Flera av de tillfrågade lärarna uppgav tidsbrist som ett av skälen till att de svarat sent eller inte svarat alls. Vi har även diskuterat om intresset för barnlitteratur saknas hos de informanter som valt att inte svara på enkäten eller att lärarna inte har tillräcklig kunskap i ämnet. I efterhand har vi fått information om att utvecklingssamtal pågick under perioden för enkätutskicket, vilket också kan vara en bidragande orsak till varför flera valde att inte svara på enkäten.

Efter den fjärde påminnelsen framkom det från ett antal lärare att det pågått utvecklingssamtal under perioden.

Efter sammanställning av enkätresultatet noterade vi att samtliga informanter har ett samarbete med biblioteken på ett eller annat sätt. Vår första tanke var att genomföra ytterligare en enkätstudie till all personal som är ansvarig för skolbiblioteken. Efter gemensam diskussion beslutade vi oss för att istället genomföra strukturerade intervjuer med de utbildade barnbibliotekarierna på de lokala biblioteken i kommunerna.

Intervjuerna inleddes med att ställa frågan om samarbete finns mellan biblioteken och skolorna, vilket samtliga lärare ansåg sig ha enligt enkäterna. Informanterna var entusiastiska och intresserade av vår undersökning eftersom ämnet berör deras arbete. Strukturerad intervju valdes som metod, med både kvantitativa och kvalitativa frågor. Vi anser att frågorna var tydligt formulerade, eftersom inga missförstånd uppstod under intervjutillfällena. Intervjuerna gick över förväntan; vi anser därför att vi fick ut den information som vi efterfrågade. Eftersom tidplanen för vår uppsats var begränsad anser vi att vårt val av metod i detta fall intervju var mycket lämplig. Sammanställning och bearbetning av materialet kunde göras i direkt anslutning till intervjun vilket sparar tid. Hjälpmedel som ibland används är bandspelare, vilket vi valde bort då vi anser att tiden för transkription inte var möjlig.

6.2 Resultatdiskussion

I detta kapitel för vi en diskussion där vi tolkar de olika undersökningsresultaten och gör reflektioner kring dessa.

En av frågeställningarna var att undersöka i vilket syfte lärare använder sig av barnlitteratur i sin undervisning. Det som glädjer oss efter att ha analyserat vår enkätundersökning är att samtliga lärare som svarat på enkäten använder sig av barnlitteratur i sin undervisning, i första hand i språkutvecklande och intresseskapande syfte. Vi kan också konstatera att alla i vår enkätstudie samarbetade med biblioteken, vilket vi hade hoppats på och anser positivt.

- Barnlitteratur har betydelse för barns framtida läs- och skrivinlärning, vilket går emot forskningsresultaten, där vi i media konstaterat (vilket vi tagit upp i inledningen) att det skärs ner på skolbiblioteken och dess bemanning av utbildad och kunnig personal.
- Högläsning förekommer i samtliga klassrum vilket vi kopplar till barnens ålder samt till traditioner.

Enligt läroplanen (Lpo 94) är ”utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överleva och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk och kunskaper – från en generation till nästa” (Lpo 94 s. 5). Ytterligare en av frågeställningarna var att ta reda på hur barnlitteratur används i undervisningen.

- Efter att ha analyserat svaren kan konstateras att majoriteten svarat att de använder samtal kring barnlitteratur. Det vi funderar över är på vilket sätt dessa samtal förs. Forskning och referenslitteratur framhåller vikten av samtal kring böcker, vilket har stor betydelse för barns läs- och skrivutveckling.

Däremot är vi förvånade över att en av informanterna, som är relativt nyutexaminerad som lärare, uppger att boksamtal inte förekommer i undervisningen, trots att informanten har kunskap och är medveten om dess betydelse.

- Vi kan också notera att majoriteten av lärarna även anser att syftet med att använda barnlitteratur i undervisningen är att litteraturen skall ha en lugnande verkan. Doverberg & Pramling Samuelsson (2000) framhåller att läsning i Sverige ofta förknippas med avkoppling och för att skapa en lugn atmosfär i barngruppen. I Kina ses däremot lässituationen på ett annat sätt; där ska barnen försöka tolka och hitta budskap utifrån berättelser.
- Ett fåtal av skolorna har bibliotek som är öppna samt tillgängliga med personal under större delen av skoldagen. Några skolor har inget eget bibliotek och flertalet har öppet under några enstaka timmar.
- I enkätfråga 2, som är en öppen fråga, är vi förvånade över att så få lärare använder sig av kreativa inslag i samband med barnlitteratur för att skapa intresse för läsning. Att föra samtal kring bilder och illustrationer är viktigt för att skapa aktivitet, delaktighet och förståelse kring det lästa. Vi kan därför inte dra några slutsatser som utesluter att de övriga svarande informanterna inte använder sig av kreativa inslag i sin undervisning.

Ett av skolans uppdrag är att stimulera eleverna till att använda både praktiska, estetiska och sinnliga aspekter men även intellektuella aspekter (Lpo 94). Utifrån våra egna erfarenheter, bl. a från VFU-perioder, och utifrån litteraturen, har vi observerat vikten av att använda alla sinnen vid inlärning. Därför är vi överraskade att endast två informanter uppger att eleverna får använda teckning och målning i samband med läsning. Utifrån elevernas ålder och läsförmåga anser vi att det är märkligt att denna uttrycksform inte används i större utsträckning.

- Ytterligare en aspekt som lärarna inte anser särskilt viktig för att väcka läsintresse är tillgängligheten av böcker i klassrummet samt miljöns betydelse. Chambers (1994) påtalar vikten av att ha böckerna synliga och lättillgängliga för att väcka barns intresse för litteratur.
- Utifrån en av våra frågeställningar konstateras att ett samarbete mellan bibliotek och lärare finns men att samarbetet ser olika ut. Utifrån intervjuerna noteras att lärares

kunskap och intresse kring barnlitteratur varierar, vilket vi kopplar till vår hypotes. Vidare noteras att lärarna inte använder sig av de utbildade barnbibliotekarierna som arbetar på de lokala biblioteken i större utsträckning, vilket vi finner märkligt.

Vår uppfattning är att lärare inte har kunskap kring nyutgiven barnlitteratur i särskilt stor utsträckning och därför använder sig av barnlitteratur som de redan är förtrogna och bekanta med.

- Några lärare nämner att de är inte tillräckligt uppdaterade och insatta i nyutgiven barn- och ungdomslitteratur. Frågan vi ställer oss är om det handlar om tidsbrist hos lärarna eller om intresse saknas.

Kursplanen i svenska har idag inte några specificerade riktlinjer när det gäller val av litteratur. Det är upp till läraren att bestämma vad som skall läsas, vilket medför att läskulturen kan variera mellan klasser och mellan skolor överlag.

- Skolbiblioteken saknar idag utbildade bibliotekarier i grundskolan, vilket vi anser är bekymmersamt, eftersom forskning visar att skolbibliotekens pedagogiska funktion påverkar elevernas språk-, läs- och skrivutveckling. Skolbibliotekets uppgift är att främja, hjälpa och underlätta för elever och lärare i deras undervisning.

De lokala bibliotekens främsta uppgift är att främja barns fritidsläsning. Trots ökad konkurrens från andra medier, som TV-spel, dataspel och filmer, kan vi med glädje konstatera att utlåningen av barnlitteratur ökar i en av kommunerna.

6.3 Förslag på vidare forskning

- I denna studie har vi inte haft möjlighet att närmare undersöka hur situationen är på de berörda skolorna och dess skolbibliotek. I vår undersökning har det visat sig att flertalet skolor har tillgång till ett skolbibliotek, men öppettiderna varierar och ett fåtal av dessa har öppet dagligen. Vidare forskning kan handla om att studera bokbeståndet och kvaliteten på barnlitteraturen på ett fåtal skolor i de två kommunerna.
- Det är också av stort intresse att se hur klassrumsmiljön är utformad. Inbjuder den till läsning? Är barnlitteraturen tillgänglig för eleverna och finns det en variation i utbudet av barnlitteratur i klassrummet? För att få en mer rättvis bild vore det optimalt att genomföra strukturerade observationer i dessa skolor.
- Det vore betydelsefullt att genomföra djupintervjuer med ett fåtal lärare med fokus på själva klassrumsmiljön.
- En annan metod som vi funderat på under arbetets gång är att använda strukturerade observationer för att närmare studera hur lärare använder sig av boksamtal i sin undervisning.

Referenslista

- Alleklev, B. & Lindvall, L.(2000). *Listiga räven*. Falun: En bok för alla AB.
- Amborn, H. & Hansson, J.(1998). *Läsglädje i skolan. En bok om litteraturundervisning tillsammans med slukarålderns barn*. Falun. En bok för alla.
- Bjar, L. & Liberg, C.(2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Chambers, A. (1998). *Böcker inom oss – om boksamtal*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, L. (2000). *Att förstå barns tankar: metodik för barnintervjuer*: Stockholm: Liber.
- Ekholm, M, Fransson, A och Sandström, B. (2002). *Praktisk intervjuteknik*. Stockholm: Nordstedts.
- Ekström, S. & Isaksson, B. (1997). *Bildglädje & läslust*. Falun: En bok för alla AB.
- Fast, C. (2008). *Literacy – i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Frost, J. (2002). *Läsundervisning. Praktik och teorier*. Stockholm. Natur & Kultur.
- Hallberg, K. (1993). *Litteraturläsning*. Solna: Ekelunds Förlag AB.
- Helsing, L. (1999). *Tankar om barnlitteraturen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. (1990 eller senare). Etik. Stockholm: HSR (www.vr.se/publikationer/sida).
- Kåreland, L. (1994). *Möte med barnboken*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lindensjö, B. & Lundgren, U. (2006). *Utbildningsreformer och politisk styrning*. Stockholm: HLS Förlag.
- Lundberg, I. & Herrlin, K. (2003). *God läsutveckling*. Stockholm: Natur & kultur.
- Lundqvist, U. (1995). *Läsa Tolka Förstå. Litteraturpedagogiska modeller*. Stockholm. Almqvist & Wiksell.
- Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. (1998) (Lpo 94). Stockholm: Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet: Fritzes publikationer.
- Mattsson, M. (2001). *Stenar under vattenytan – Forsknings- och utvecklingsarbete problematiserat*. Lund: Studentlitteratur.
- Myrberg, M. (2:2007). *Dyslexi – en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2:2007. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Nettervik, I. (2002). *I barnbokens värld*. Malmö. Gleerups.
- Nikolajeva, M. (2004). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, L. (2009). *Zucchini till en tax*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Rosenblatt, L. M. (2002). *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*. Lund: Studentlitteratur.

Schmidl, H. (2008). *Från vildmark till grön ängel: receptionsanalyser av läsning i åttonde klass*. Göteborg: Makadam.

Svenska barnboksinstitutet och Statens Kulturråd. (1987). *Barnbokens väg*. Om barnlitteraturens villkor och funktion i dagens Sverige. Bromma: Bokförlaget Opal AB.

Svensson, A-K. (1995). *Språkglädje*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. (1994). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Källor från Internet

Barnbarometern 2002/2003, www.mms.se/ovrapp/Barnbarometern procent2002-03.doc

Bibliotekarieförbundet, DIK

<http://www.dik.se/filer/dikforum/2009/DIKforum0906/Skolbibliotek.pdf>

Bibliotekslagen <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19961596.html>

<http://www.astridlindgren.se/>

<http://www.skolbibliotek.se/skollagen.htm>

Myrberg, M. (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*. <http://www.sit.se/download/PDF/Dyslexi/skapa-konsensus.pdf>.

Skolverket kursplaner i svenska för grundskolan

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3890/titleId/SV1010%20-%20Svenska>

Svenska barnboksakademin www.barnboksakademin.com

Svenska barnboksinstitutet www.sbi.se

Statens kulturråd (Kultur 2008)

http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2009/skolbiblioteken_2008.pdf

Artiklar

Svenska Dagbladet 2009-05-05

Svenska Dagbladet 2009-11-14

Bilagor

1. Enkäten
2. Missivbrev
3. Intervjuguide
4. 17 skäl för barnboken

Stockholms universitet
106 91 Stockholm
Telefon: 08-16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**